

Handlingsplan for landbruk i Vestland 2020

Innhold

1. INNLEIING	3
2. VESTLANDSLANDBRUKET – KORT STATUS	5
3. MÅL OG HOVUDPRIORITERINGAR I 2020	7
3.1 Overordna mål for landbruks- og matpolitikken i Noreg.....	7
3.2 Hovudprioriteringar for landbrukssatsinga i Vestland 2020	7
4. STRATEGIAR FOR NÆRINGSRETTA LANDBRUKSSATSING I VESTLAND 2020	9
4.1 Hovudproduksjonar.....	9
4.2 Garden som grunnlag for entreprenørskap og lokalsamfunnsutvikling	11
4.3 Klima, miljø og teknologisk utvikling	12
4.4 Omdøme, rekruttering og kompetanseheving	13
5. STRATEGISKE FØRINGAR FOR DEI ØKONOMISKE VERKEMIDLA INNAN NÆRINGSUTVIKLING I LANDBRUKET.....	15
5.1 Regionale tilretteleggingstiltak	16
5.2 Rekruttering og kompetanseheving	17
5.3 Investering og bedriftsutvikling i landbruket - IBU	18
5.4 Kompetansenettverk for lokalmat	19
6. SAMARBEID OG FELLES LØFT FOR LANDBRUKSNÆRINGA.....	21

1. INNLEIING

Handlingsplan for landbruk skal konkretisere strategiske føringar og prioriteringar for innsatsen til Vestland fylkeskommune i 2020. Dokumentet skal gje retning for dei viktigaste områda innan landbruk som den regionale partnerskapen skal løfte saman i 2020. Fylkeskommunen har ei leiande og koordinerande rolle innan næringsutvikling i landbruket. Tett samhandling med andre regionale aktørar innan området og med næringa vil vere avgjerande for dette arbeidet. Det er utarbeida eit handlingsprogram for alle satsingsområde innan innovasjon og næringsutvikling som gjev retning for den samla innsatsen. Handlingsplanen for landbruk i Vestland 2020 konkretiserer arbeidet innan landbruksområdet, og utfyller handlingsprogrammet. Handlingsplanen gjev også føringar for bruken av fylkeskommunen sine verkemiddel innan området. Politisk handsaming av begge dokument blei gjort 13. februar 2020.

Dette dokumentet har ikkje vore gjennom ein omfattande ny planprosess. Fram til det er vedtatt ny regional planstrategi og nye regionale planar for Vestland, er handlingsplanen tufta på «Regional plan for verdiskaping for Sogn og Fjordane 2014-2025 (rullert i 2018)», «Regional næringsplan for Hordland», som igjen er konkretisert i «Temaplan for landbruk i Hordaland 2018-2022» og «Regionalt bygdeutviklingsprogram 2019-2022». Handlingsplanen tek også opp i seg regionale planar innan til dømes klimaområdet. Arbeidet er underlagt nasjonale mål, midlane vi forvaltar kjem med nasjonale føringar, og Vestland fylkeskommune jobbar for at FN sine klima- og berekraftmål blir nådd.

Å samle dei viktigaste prioriteringane for felles arbeid i partnerskapen i eit dokument, betyr også at alle område ikkje blir dekkja i detalj. Mykje pågåande arbeid blir også gjennomført i dei ulike organisasjonane i tråd med dei vedtekne planane. Med den regionale partnerskapen meiner vi i det vidare fylkeskommunen, Innovasjon Norge Vestland og Fylkesmannen i Vestland, samt faglaga i landbruket. I nokre tilfelle vil partnerskapen også bestå av andre aktørar.

Fylkeskommunen har eit nasjonalt ansvar innan landbruksområdet. Fylkeskommunen har ansvar som samfunnsutviklar innan eige fylke, og skal arbeide for verdiskaping og regional utvikling.

Frå 2020 har fylkeskommunane fått eit større ansvar innan landbruk og mat, både gjennom å skulle ta ei tydelegare koordinerande rolle, men også gjennom at ansvar for verkemiddel er flytta. Fylkeskommunane vil har fått få overført frå fylkesmannen ansvaret for regionalt næringsprogram og forvaltning av tilskot til regionale tilretteleggingstiltak i landbruket, og frå Landbruksdirektoratet forvaltning av tilskot til kystskogbruket. Oppdragsgjevansvaret for dei fem kompetansenettverka for lokalmat er blir flytta frå Innovasjon Norge til fylkeskommunane

frå 2020. Fylkeskommunen har også fått ansvar for å gje føringar for dei bedriftsretta midlane innan landbruket (IBU-midlane).

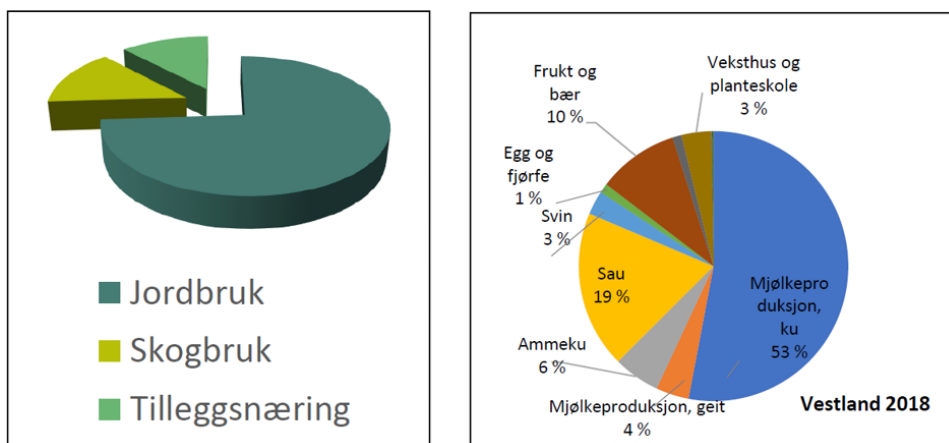
Fylkeskommunen sitt engasjement innan nærings- og samfunnsutvikling i landbruket må sjåast i samanheng med fylkeskommunen sitt næringspolitiske arbeid, utdanningspolitiske arbeid og eigarskapet til Innovasjon Norge. Verkemidla innan landbruk må koplant mot fylkeskommunen sitt ansvar og verkemiddel innan næringsutvikling elles, og det må vere god koordinering mot fylkeskommunen sine andre ansvarsområde, mellom anna som skuleeigar. Koordinering med andre ansvarlege aktørar på området er avgjerande for å lukkast.

Dette dokumentet er utarbeida av ei arbeidsgruppe med representantar frå Vestland fylkeskommune Innovasjon Norge og Fylkesmannen i Vestland. Handlingsplanen er drøfta med faglaga i landbruket. I tillegg til handlingsplanen er det utarbeida felles aktivitetsplan for partnerskapen, denne er å sjå på som eit dokument for administrativ oppfølging.

2. VESTLANDSLANDBRUKET – KORT STATUS

Areal og ressursgrunnlag

Vestland er eit stort landbruksfylke kjenneteikna av ein variert bruksstruktur. Om lag 98% av arealet blir brukt til grovfôrproduksjon. I 1998 var det totalt 932 000 dekar jordbruksareal i drift i Vestland. På 20 år er det ein nedgang på 99 000 dekar eller 11 %. I same periode har landet ein nedgang på 3 %. Gjennomsnittsbuket i Vestland var i 2018 på 143 da medan landsmiddelet var på 259 da. På 10 år har det vore ein nedgang på 769 føretak.

Verdiskaping i landbruket i Vestland. Verdiskaping i jordbruket fordelt mellom produksjonar. Kjelde: Nibio rapport 174/2018.

Nibio sin rapport om verdiskapinga frå landbruket i Hordaland og Sogn og Fjordane viser at landbruket i Vestland i 2016 hadde ei samla verdiskaping på 2,4 mrd. og sysselsette 4100 personar. Landbruksbasert industri sysselsette 4600 personar.

Mjølkeproduksjon og storfekjøtt

Mjølkeproduksjonen er den største jordbruksnæringa i fylket med 53% av samla verdiskaping. I 2018 var det 1254 kumjølkeprodusentar i fylket. Tal føretak knytt til kumjølkeproduksjonen er halvert sidan 2005, men produksjonen har likevel vore relativt stabil og fylket har halde på sin relative del, vel 12%, av mjølkeproduksjonen i landet. Vel 50% av mjølka blir produsert i

lausdriftsfjøs, men det er framleis båsfjøs på 70% av føretaka. Vestland er det nest største geitefylket med 26% av føretaka og 21% av kvoten. Vestland var i 2018 leiande i landet på lokal fordeling av geitemjøl med 4100 tonn.

Storfekjøttproduksjonen var på 89 395 tonn i Norge i 2018. Av dette vart 8122 tonn, 9%, produsert i Vestland. Hovudtyngda av storfekjøttproduksjonen skjer i kombinasjon med mjølkeproduksjon.

Sau

Vestland hadde 3595 føretak med sau i 2018. Det utgjorde 26% av 13769 føretak i landet. Produksjonen er fordelt over store delar av fylket og dei fleste føretaka har under 70 sauer. I 2018 var det produsert 3500 tonn sauekjøtt i fylket. Vestland sin del av den nasjonale produksjonen har gått frå 16,5 % i 2001 til knappe 13% i 2018. I 2018 var den nasjonale produksjonen på nær 27000 tonn.

Frukt, bær og grønt

Frukt og bær står for 10% av den samla verdiskapinga i jordbruket, og Vestland er det fylket i landet som har størst verdiskaping målt ved råvareverdi av produksjonen. Samanlikna med den samla produksjonen nasjonalt, hadde Vestland i 2018 over halvparten av produksjonen på pære, plommer, morellar og bringebær. Eple til konsum står for det største volumet på 3953 tonn følgd av eple til press med 2644 tonn, bringebær med 1339 tonn og plommer med 1173 tonn. I 2018 var det 500 føretak i Vestland som søkte arealtilskot til fruktproduksjon og 188 føretak som søkte arealtilskot til bærproduksjon.

Skog

Skogeigedommane i Vestland er små med ein gjennomsnittleg storleik er på 280 dekar. Granskogen har det minste arealet, men har dobbelt så stor tilvekst og nesten like stort ståande volum som furu- og lauvskog. Siste 15 åra har det vore ein auke i ståande tømmer volum på 50% på Vestlandet medan auken på landsplan har vore på 21%. Planting og ungskogpleie har vore låg sidan 2003. Skogen i Vestland har gått inn i ein haustefase med auka hogst sidan 2011. I 2016 stod skog for ei verdiskaping på 275 millionar eller 12% av den samla verdiskapinga innan landbruket i fylket. I 2016 var verdiskapinga i trelast- og trevareindustrien i dei to fylka i overkant av 600 millionar kronar og for møbelindustrien 500 millionar kronar.

Tømmerhogsten i Vestland er i dag vesentleg høgare enn sagbrukskapasiteten og det er difor eit stort rom for nyetableringar og vekst i foredlingsleddet.

Tilleggsnæringar

Mange bønder har valt å utvikle bruka sine gjennom å satse på tilleggsnæringar som leigekøyring, utleige, reiseliv, foredling av mat, utmarksnæring, "Inn på TUNET" og anna. I 2016 stod desse næringane for ei verdiskaping på 287 millionar eller 12% av den samla verdiskapinga innan landbruket i fylket.

3. MÅL OG HOVUDPRIORITERINGAR I 2020

3.1 Overordna mål for landbruks- og matpolitikken i Noreg

De fire overordna måla for landbruks- og matpolitikken, jf. Prop 1 S (2019-2020) for Landbruks- og matdepartementet, er:

- *Matsikkerhet og beredskap* for å sørge for nok og trygg mat
- *Landbruk over heile landet* der jord- og beiteressursar over heile landet skal takast i bruk
- *Økt verdiskaping* med vekt på innovasjon, teknologi og økt produktivitet
- *Bærekraftig landbruk* med lavere utslipp av klimagasser

Regionale strategiar og planar innan landbruk må være innanfor rammene av nasjonal politikk fastsett i jordbruksoppgjeret og av Stortinget.

3.2 Hovudprioriteringar for landbrukssatsinga i Vestland 2020

Vestland fylkeskommune skal saman med partnerskapen jobbe for auka lokal verdiskaping med attraktive arbeidsplassar i landbruket i Vestland. Vestland skal oppretthalde sin del av den nasjonale matproduksjonen, og jobbe for fleire og meir lønsame bedrifter som tek opp i seg nye trendar og moglegheiter. Vi skal jobbe for eit klimaklokt og miljøvenleg Vestlandslandbruk, og styrke rekruttering, omdøme og kompetanse i næringa.

Med utgangspunkt i måla sette i gjeldande planverk, og politisk plattform er dette dei viktigaste områda vi skal løfte saman i 2020 for å styrkje Vestlandslandbruket:

- auke produksjonen på lokale ressursar
- meir og betre grovfôrforproduksjon og bruk av lokale beiteressursar
- støtte opp om mjølk som bærande produksjon
- Vestland skal vere førande i landet på frukt og bær
- leggje til rette for innovasjon og konkurransekraft i heile verdikjeda for lokalt trevirke
- samordne innsatsen i fylket for å løyse utfordringar og utvikle nye lønsame produksjonar
- vere ein aktiv medspelar i utforminga av den nasjonale politikken på landbruksområdet
- auke mangfaldet og verdiskapinga knytt til lokal mat og drikke og også nytte dette i reiselivssamanheng
- leggje til rette for auka bruk av FoU og ny teknologi
- leggje til rette for at næringa i fylket kan drive på ein meir miljø og klimavenleg måte, og å tilpasse seg framtidige klimautfordringar
- sikre og utvikle jordressursane og produksjonsgrunnlaget for vidare matproduksjon gjennom god og effektiv arealbruk og eit sterkt jordvern
- betre rekrutteringa og omdømet til landbruket

4. STRATEGIAR FOR NÆRINGSRETTA LANDBRUKSSATSING I VESTLAND 2020

4.1 Hovudproduksjonar

Vestland er eit landbruksfylke med grovfôrbasert husdyrhald som bærande produksjonar. Deler av fjordlandskapet er godt eigna til dyrking av frukt og bær. Vi har eit mål om auke lønsemda i noverande produksjonar og oppretthalde Vestland sin del av den nasjonale matproduksjonen. Samstundes er mykje styrt av nasjonale føresetnader og avtalar. Det må jobbast for å legge til rette for å halde på Vestland sin del av matproduksjonen, både gjennom dagleg arbeid i partnerskapen, men også gjennom å påverke nasjonal politikkkutforming og rammevilkåra for landbruket.

Topografi og klima har gjort Vestland til eit grasområde. Auka effektivitet i husdyrhaldet set krav om meir og betre grovfôr med jamnare kvalitet. Dette krev kunnskap. Vi ynskjer eit meir samordna arbeid for å auke grovfôrproduksjonen i eit endra klima. Eit meir varierende klima gjer også at jorda må handsamast meir skånsamt, og det må leggest til rette for å ta i bruk lettare teknisk utstyr og utvikle robotteknologi.

Utmarka er også ein viktig fôrressurs. Beiting er god nytting av lokale ressursar, økonomisk gunstig for bonden og avgjerande for Vestland sitt kulturlandskap. På same måte som alt anna jordbruksareal, må beite haldast i hevd gjennom aktiv bruk og god agronomi, for å behalde kvaliteten. Eit levande landbruk er viktig for beredskap og for å oppretthalde kulturlandskap og biologisk mangfald. Samstundes er landbruket ei næring som gir sysselsetting og busetjing spreidd i heile fylket. Fleirbruk av kulturlandskap, matsatsing og bioøkonomi kan gje landbruket sitt kulturlandskap høgare verdi i framtida.

Storfe

Innan 2034 skal alle kyr vere oppstalla i lausdrift. Det er eit stort behov for omlegging frå

båsfjøs til lausdriftsfjøs for å sikre at Vestland skal lukkast i å halde på sin relative del av mjølk og storfekjøttproduksjonen i landet. Partnerskapen er difor einige om at mjølkeproduksjon er den klart viktigaste prioriteringa for IBU-midlane i 2020. Det er viktig å støtte opp om mjølkeprodusentar i fylket. I første halvår bør saker som gjeld overgang frå båsfjøs til lausdrift som hovudregel prioriterast. Vi vil legge til rette for ny teknologi, betre kunnskapsgrunnlag og meir samordning av innsatsen, særleg knytt til grovfôrproduksjonen.

Vi ynskjer ei marknadstilpassa utvikling av kjøttproduksjonen med moderne produksjonsapparat og driftsopplegg.

Sau

Hovudutfordringa for sauehaldet er marknad, pris og lønsemd. Marknadssituasjonen gjer at det no ikkje er rom for å auke produksjonen nasjonalt. Sidan det ikkje er rom for produksjonsauke nasjonalt, så må ein eventuell auke bli gjort i områda med best beiteressursar. I 2001 hadde Vestland 16,5 % av sauenæringa, i 2018 knappe 13 %. Dette trass i volumauke i produksjonen nasjonalt sett. Dersom Vestland skal greie å oppretthalde sin del av produksjonen framover, er det viktig at fornyinga av driftsbygningane i sauehaldet held fram og at også sauebøndene får ta i bruk ny teknologi. For å sikre vår del av produksjonen av sauekjøtt og utnytte beiteressursane best mogleg, må det framleis gjevast stønad til prosjekt som gjer at Vestland kan ta igjen dei marknadsdelane ein har hatt.

Den låge saueprisen er ein drivar for sauebønder til å ta hand om eigen marknad, kvar for seg og i lokale samarbeid. Lokal matforedling og sal vil truleg bli spesielt viktig om ein skal demme opp for avgangspotensialet i vestlandsk sauenæring.

Frukt, bær og grønt

Vestland er store på frukt og bær, men det er potensiale for vekst innan fleire produksjonar og innan grøntsektoren. Det er også eit stort potensiale innan foredling og direktesal. Nasjonalt er det sett av øymerka midlar til tiltak for innovasjon og vekst i grøntsektoren. Partnerskapen skal saman legge til rette for at næringa i fylket har god kjennskap til desse midlane og at dei vert oppmuntra til å søkje. Vestland må ta ut sin del av den nasjonale potten. Det er venta ein stor auke i etterspørsel etter frukt og grønt nasjonalt i åra framover. Sentrale aktørar vil satse for å auke produksjonen monaleg.. For at Vestland fylke skal ta del i denne ambisiøse og nasjonale satsinga og få sin relative del av auken, så krevst ein koordinert vekststrategi i fylket.

Vestland skal halde ein posisjon som førande på frukt og bær. Dette vil vi mellom anna gjere gjennom mobilisering knytt til nasjonale midlar, meir og betre bruk av FoU, og vidareføring av programstyret for frukt og grønt. Programstyret har ein visjon om at Vestland skal vere det leiande hagebruksfylket i landet målt gjennom tal innovasjonar, forskning, bruk av moderne produksjonsteknologi og berekraftig produksjon.

Det er tidlegare blitt gitt fylkeskommunal støtte til investeringar og utviklingsprosjekt innan grøntsektoren gjennom tilskot som skal legge grunnlaget for Njøs frukt og bærsenter og eit fellespakkeri for frukt og bær i Lærdal. Det blir viktig å slutføre desse prosjekta på ein god måte. Partnerskapen må elles bidra der ein kan for å legge til rette for vidare investering og utvikling innan grøntsektoren i Vestland.

Foredling og bruk av tre

Fylkeskommunane får no ansvar for å koordinere den prosjektretta satsinga innan kystskogbruket. Dette føreset god koordinering med andre fylke, men også internt i fylket og med andre initiativ og arenaer innan skogbruket. Kystskogbruket er eit samarbeid der skog- og

trenæringa i kystfylka frå Troms og Finnmark i nord til Agder i sør, jobbar aktivt for å realisere potensialet i skognæringa langs kysten. Kystskogbruket si andre melding «Melding om Kystskogbruket» vart vedteken i alle fylkesting i kystskogbruket hausten 2015. Målet er å firdoble verdiskapinga i kystskogbruket innan 2040.

Treet må hoggast på eit tidspunkt som gir høgast mogleg verdi for skogeigaren. Motivasjonen for å skjømte skogen og plante nye tre blir høgare om skogeigaren tenar pengar på han. Det er viktig å leggje til rette for innovasjon og konkurransekraft i heile verdikjeda for tre, og sikre at Vestland ikkje berre blir ein råvareeksportør.

4.2 Garden som grunnlag for entreprenørskap og lokalsamfunnsutvikling

Mange har utvikla bruka sine gjennom å satse på tilleggsnæringar som leigekøyring, fordeling av mat, utleige, reiseliv inkludert overnatting, servering, guiding, jakt og andre utmarksnæringar av ulike slag samt «Inn på tunet». Dette er entreprenørskap som nyttar ressursane som er på garden. Vi har som mål å auke mangfaldet innan lokalmat, drikke, landbruksbasert reiseliv og andre tilleggsnæringar, gjennom eksisterande og nye tilbydarar.

Lokal mat og drikke

Vestland har ein rik matkultur, dyktige bønder, innovative lokalmatprodusentar, spennende reiselivs tilbod og levande lokalsamfunn. Vestlandsk fjordlandskap med Geirangerfjorden og Nærøyfjorden står på UNESCO si liste verdas kultur- og naturarv. Bergen er innfallsporten til Fjord Norge og utgjer samtidig ein stor og kjøpekraftig marknad for lokal matproduksjon. Bergen er også medlem av UNESCO sitt nettverk for kreative byer som gastronomi by. Fylket er fullt av attraktive stader for vitjing, og har solid kompetanse innan produksjon av lokal mat av høg kvalitet.

Vestland er eit stort største reiselivsfylke, med mange utanlandske turistar. Dette gir oss ein særskilt stor marknad for kommersiell utvikling av lokal og landbruksbasert mat og opplevingar. Cruise er ein viktig del av reiselivet i Vestland. Cruisestrategien seier at ein skal jobbe for å auke landbasert verdiskaping knytt til cruise. Her blir det gjort tiltak for å få meir lokalmat inn på cruisemarknaden.

Frå 2020 tek Vestland fylkeskommunen over oppdragsgjevaransvaret for Kompetansenettverket i Vest-Norge som ligg hos Sogn jord- og hagebruksskule i Aurland. LMD understrekar at det er spesielt viktig å mobilisering av nye aktørar. Lokalmatprodusentar i heile fylket, både etablerte og nystarta, bør ha tilgang til det dei treng av kunnskap, kompetanse og nettverk.

Potensialet for vekst og auka verdiskaping er stort ved å skape ei tettare kopling mellom reiseliv, lokalsamfunn og lokal matproduksjon, men det må jobbast meir med korleis Vestland skal jobbe for forløyse dette potensialet. I 2020 ynskjer vi å legge grunnlaget for ei koordinert matsatsing i Vestland.

Vilt

I mars 2019 leverte ei nasjonal arbeidsgruppe «Handlingsplan for næringsutvikling basert på høstbare viltressurser» som oppfølging etter jordbruksavtalen 2018. Potensial for vekst innan

jakt som oppleving og haustingsressurs, blir i planen stipulert til 1,9 mrd. kroner i eit 10-årsperspektiv på landsplan, det vil seie nær ei dobling i høve til no. For å ta ut potensialet ser ein for seg tiltak innan tre kategoriar; ei sterkare kopling mot reiseliv, etablering av forum for næringsutvikling knytt til jakt og innhenting av informasjon for å målrette tiltak betre. Vestland er eit stort jaktfylke der det skjer mykje verdiskaping knytt til jakt. Vi ønskjer å følgje opp tiltaka som ligg i handlingsplanen og ta ut Vestland sin del av potensialet for vekst basert på haustbare viltressursar.

Inn på tunet

Inn på tunet (IPT) er eit nasjonalt satsingsområdet, der fleire departement er involverte. Dei fleste kjøpargruppene er offentlege, og bruk av garden sine ressursar syner seg å gje gode resultat som supplerande velferdstilbod. Med auka press på offentleg tenestetilbod og behov for meir førebyggjande og individtilpassa tenester, er det rom for fleire tilbydarar. Vestland vil prioriterer tenester innan demens, skule og rus/psykiatri, og eit nettverk mellom bedrifter som gjev dette tilbodet.

Fylkesmannen har i dag det daglege ansvaret for Inn på tunet satsinga. I oppdragsbrev frå Landbruk- og matdepartementet har departementet bedt fylkeskommunen ha særleg merksemd på matsatsing og Inn på tunet. I jordbruksavtalen er det sett av 3 mill. kr per år til eit Inn på tunet løft. Landbruksdirektoratet vil lyse ut prosjektmidlar som fylkeskommunane kan søkje på. Vestland fylkeskommune bør vurdere om ein skal søkje prosjektmidlar når utlysinga er klar.

Distrikts- og lokalsamfunnsutvikling

LivOGLyst er eit program og nettverk for dei som ønskjer å utvikle lokalsamfunnet sitt. Det vart starta i Hordaland i 2007 og blir no utvida til heile Vestland. Målet med LivOGLyst-prosjekt er å utvikle attraktive og livskraftige lokalsamfunn der bulyst, trivsel og grunnlag for næringsutvikling står sterkt.

Fylkeskommunen har ein omfattande innsats innan landbruk, reiseliv og lokalsamfunnsutvikling. Vi kan allereie sjå synergjar mellom desse områda og dei vil vi jobbe ytterlegare med å styrke. Dette er eit prioritert område i 2020.

4.3 Klima, miljø og teknologisk utvikling

Hovudutfordringa innan klimavenleg landbruk er å legge til rette for at næringa i fylket kan drive på ein meir klimavenleg måte, og å tilpasse seg framtidige klimautfordringar. Bøndene er viktig for matforsyninga i landet, og utsleppsreduksjon frå landbruket skal ikkje vere på grunn av nedlegging av gardar. Det er ikkje mogeleg å produsere mat utan klimagassutslepp, men ein skal jobbe aktivt for å gjere norsk landbruk meir klimasmart.

Endringane byr ikkje berre på utfordringar med endring i vekstsesongane, nye plante- og dyresjukdommar og potensielt mislukka avlingar, men også på nye moglegheiter. Klimatilpassing er sentralt for jordressursane og produksjonsgrunnlaget for vidare matproduksjon for innbyggjarane. Ei god jordhelse er viktig både for å redusere klimaproblem, men også for å få ei god avling og auke botnlinja på bruket.

Jordbruket har inngått ein intensjonsavtale med staten om reduserte klimagassutslepp og auka opptak av karbon frå jordbruket. Næringa må følgje opp denne avtalen, og den regionale partnerskapen bør støtte opp under dette arbeidet.

Bioenergi og biogass

Det er eit stort potensial for å nytte meir norsk trevirke til biodiesel og nytte husdyrgjødsel til biogass. Produksjon av biogass kan føre til både reduserte utslepp av klimagassar frå gjødsellager og redusert forbruk av fossilt brensel. Småskala kraftproduksjon kan gje grøn verdiskaping og høve til auka inntekt for bønder.

Miljø

Vi må ha minst mogleg tap av næringsstoff til vassdrag. Husdyrgjødsel må nyttast utan å redusere vasskvaliteten. Då må forureining og avrenning frå landbruket reduserast. Dette kan gjerast gjennom styrka kunnskap om ureining i næringa, og styrke og utvikle fagmiljøa i næringa innan desse tema.

Plast er eit viktig materiale for landbruket, men også ei stor kjelde til forureining. Det er viktig å legge til rette for dei meir miljøvenlege løysingane, og legge opp til gode returordningar for plast.

Teknologi

Det er eit stort potensiale for å ta i bruk ny teknologi. I Europa er det eit miljø for «High tec farming». Dette er eit resultat av arbeidet med smart spesialisering. Vi ynskjer å vurdere om Vestland kan gjere seg nytte av dette miljøet. Landbruket bør også sjå på koplingar mot utvikling av smarte samfunn.

FoU

Endra klimatiske vilkår krev ny kompetanse for å klare omstillingane. Vi ynskjer ein kunnskapsbasert produksjon med basis i forskning, utgreiing og rådgjeving.

Vi må sikre at vi har eit godt kunnskapsgrunnlag som bidrar til å sette bonden i stand til å gjere gode val. Både når det gjeld å tilpasse seg dei endringane det er trong for som følgje av eit endra klima, bidra til utsleppsreduksjonar, og auke lønsemda på bruket.

Arealbruk og jordvern

Forvaltning av jordbruksarealet må bidra til god matsikkerheit og klimavenleg matproduksjon. Nedbygging av jordbruksareal er en direkte trussel mot beredskapen, matsikkerheit, klima og biologisk mangfald. Vi må sikre eit sterkt jordvern, og ha ei heilskapleg arealplanlegging som tek i vare matproduksjon på lokale ressursar. Areal og ressursane ein har til rådighet må leggje grunnlaget for ein grønare økonomi.

4.4 Omdøme, rekruttering og kompetanseheving

Folk si oppfatning av landbruket er avgjerande for nær sagt alle aspekt i landbruksutviklinga; rekruttering, status, framtidstru, investeringsvilje og folket sin hug til norskprodusert mat.

Biletet av stolte bønder med kjærleik til dyra, gode råvarer og trygg mat produsert i eit flott landskap blir utfordra av kva som er sunn mat, god dyrevelferd og bra for klima, gjerne i kombinasjon med kraftige og polariserte påstandar.

Det er trong for å få fram eit meir nyansert bilete av kva det betyr å vere bonde, og landbruket si rolle i samfunnet. Kunnskapsgrunnlaget må aukast, og næringa og dei regionale aktørane må jobbe saman for å synleggjere at næringa er ei kunnskapsnæring som tek i bruk ny teknologi og FoU. For å løfte dette arbeidet vil vi mellom anna saman med partnerskapen vurdere å setje i gang eit prosjekt som skal synleggjere alt dette. Vestland må også jobbe aktivt for å få fram Vestlandet sine utfordringar og moglegheiter når premissane skal leggest for den nasjonale jordbrukspolitikken.

For å sikre rekruttering, må garden gje eit godt inntektsgrunnlag. For å auke innteninga og lønsemda må ein optimalisere drifta. Då er det avgjerande at bøndene er oppdaterte og har brei og god kompetanse. Kompetansetilbod må vere tilpassa både heiltids- og deltidsbonden. Vaksenagronom- og vaksengartnarutdanninga er særst viktig for etter og vidareutdanning innan landbrukssektoren.

Å sikre kjennskap til landbruksnæringa må starte tidleg, og vi må tilby aktivitetar, kurs og utdanningstilbod på alle nivå frå ungdomsskulen til vidaregåande opplæring, fagskulenivå og høgare utdanning, samt kortare kurs til nye og etablerte bønder.

Å jobbe aktivt med rekruttering, kompetansebygging og med omdøme til næringa er ei avgjerande satsing for å styrke verdiskapinga i landbruket. Fylkeskommunen vil i 2020 legge til rette for eit større rekrutteringsprosjekt som skal løfte denne problemstillinga i heile fylket. Vi vil samstundes støtte kortare kurs og kompetansetilbod.

5. STRATEGISKE FØRINGAR FOR DEI ØKONOMISKE VERKEMIDLA INNAN NÆRINGSUTVIKLING I LANDBRUKET

Det blir her gitt føringar for dei økonomiske verkemidla som Vestland fylkeskommune forvaltar innan landbruk og matsatsing. Midlane er tildelt gjennom oppdragsbrev frå Landbruks- og matdepartementet.

Ordning	Sum Vestland (kr)
Regionale tilretteleggingstiltak i landbruket	6 740 000
Rekruttering og kompetanseheving i landbruket	1 960 000
Kompetansenettverk for lokalmat	2 400 000
Prosjektmidlar til Kystskogbruket	1 380 000

Eventuelle restmidlar frå tidlegare år blir lagt på rammene for 2020. Når det gjeld midlar til investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU) så vert midlane overført direkte frå staten til Innovasjon Norge og dei kjem såleis ikkje fram i tabellen her.

Det kan ikkje sendast søknad om støtte til same prosjekt frå både regionale tilretteleggingstiltak og rekruttering og kompetanseheving.

Prioriteringane i dette dokumentet gjeld også for eventuelt andre fylkeskommunale utviklingsmidlar som blir gjort tilgjengelege for landbrukssatsinga. Det finst også andre ordningar som klimamidlar og satsing på grøn konkurransekraft der det kan vere aktuelt å sende inn søknader innan landbruksområdet.

5.1 Regionale tilretteleggingstiltak

Dei regionale tilretteleggingsmidlane skal forvaltast i tråd med dei måla og strategiane som er sett i dette handlingsprogrammet, og i tråd med nasjonal forskrift på området. Midlane skal bidra til auka matproduksjon, utvikling og modernisering av tradisjonelt og økologisk landbruk og utvikling av andre landbruksbaserte næringar som lokal mat og drikke, reiselivstilbod, verdiskaping basert på utmarksressursane og Inn på tunet.

Prioriteringar i 2020:

- **Positivt omdømme og synleggjering av moglegheiter i næringa**
Synleggjering av fagutdanning og moglegheiter, dyrevelferd, klima- og miljøinnsats og landbruksteknologi/FoU, bidrag til rådgjeving/møteplassar, urbant landbruk, landbruksretta entreprenørskap
- **Marknadstilpassa auke i volum og omsetningsverdi av frukt, bær og grønt, og legge grunnlag for fleire vekstbedrifter**
Mobilisering og kompetanse for å auke planting, avling, omsetnad, økologisk, framtidretta arealtilpassing med nye produksjonssystem, særskilte kvalitetar/sortar/sesong, lokale/regionale verdikjedar og styrking av miljø innan grønsaker og potet
- **Auka grovfôrproduksjon tilpassa eit endra klima**
Avlingsauke, fôr- og jordkvalitet, beitebruk, teknologiutvikling, rådgjeving og energiproduksjon
- **Eit moderne driftsapparat med lausdrift i mjølkeproduksjon**
Mobilisering til fornying av driftsapparatet, også på mindre bruk, ny teknologi og god dyrevelferd/dyrehelse
- **Marknadstilpassa utvikling av kjøtproduksjonen med moderne produksjonsapparat og driftsopplegg**
Mobilisering til marknadstilpassa produksjonsauke på storfekjøtt, utvikling i sauehaldet, god dyrevelferd/dyrehelse og auka produksjon og omsetnad av økologisk kjøtt
- **Styrke verdikjeda for lokalt trevirke**
Leggje til rette for innovasjon og konkurransekraft i heile verdikjeda for lokalt trevirke
- **Auka tilbod og lønsemd innan IPT**
Prioriterer tilbod innan områda demens, skule, og psykiatri/rus, kompetansebygging hjå kjøpargrupper, nettverks- og kompetansearbeid mellom anna innan entreprenørskap, bedriftsleiing og marknad
- **Auka lønsemd og mangfald i lokal mat, drikke og landbruksbasert reiseliv**
Mobilisering til rekruttering, etablering og samarbeid i ulike produksjonar, utvikling av distribusjonssystem, fremjing av lokal mat og drikke i serveringsverksemd, samarbeid med festivalar og salskanalar, økologisk mat, mat som identitetsbygger/lokal matkultur, utnytting av utmarksressursane som til dømes vilt, oppfølging av nasjonale og internasjonale arrangement, utvikling av landbruksbasert reiseliv og auka kompetanse i entreprenørskap, bedriftsleiing og marknad

Grunnlaget for prioritering av midlane er utarbeida i samarbeid med Innovasjon Norge, fylkesmannen og næringa sine organisasjonar. Fylkeskommunen har ansvaret for handsaming av søknadar og vedtak, men organisasjonane og fylkesmannen har i drøftingsmøte høve til å komme med innspel etter at fylkeskommunen har laga ei innstilling.

Midlane blir lyst ut med søknadsfrist to gonger i året, 15. april og 1. oktober. Den økonomiske ramma er årets tildeling frå staten saman med eventuelle restmidlar frå tidlegare år. Ein sum på inntil 130 000 kr. vert sett av til aktivitetar knytt til samordning i partnerskapen og mobilisering.

5.2 Rekruttering og kompetanseheving

I tilskotsbrevet frå Landbruks- og matdepartementet (LMD) slår dei fast at det overordna målet for ordninga er å bidra til rekruttering og kompetanseheving av næringsutøvarar som kan ivareta og styrke verdiskapinga i landbruket regionalt.

Prioriterte område for støtte er etterutdanning i landbruket, og tiltak som rettar seg mot rekruttering, likestilling og omdømebygging. Tiltak som bidrar til å styrke rekruttering til landbruksutdanning og etterutdanning for næringsutøvarar i landbruket skal prioriterast.

Mål for rekruttering og kompetanseheving i Vestland 2020:

I 2020 er måla for ordninga med rekruttering og kompetanseheving i landbruket i Vestland desse:

- Ordninga skal bidra til å nå måla i vedtekne planar og handlingsprogram for landbruk 2020, styrkje lønsemda i Vestlandslandbruket, og auka produksjon på lokale ressursar
- Det blir lagt særleg vekt på berekraft og miljø
- Sikre naturbrukstilbodet i fylket gjennom aktivt rekrutteringsarbeid
- Betre rekrutteringa til landbruket og bygdenæringane
- Gje fleksible moglegheiter for auka kompetanse hjå aktive yrkesutøvarar i næringa og dei som ynskjer seg inn i næringa

Prioriterte tiltak i 2020:

- bygge opp under omdømmet til næringa og få fram gode døme på unge bønder som lukkast
- jobbe aktivt for å synleggjere landbruket som karriereveg for ungdom, og medverke til auka rekruttering til naturbruk på vidaregåande nivå
- stimulere til at fleire vel landbruksrelatert, høgare utdanning
- legge til rette for livslang læring for vestlandsbonden

- legge til rette for nettverksbyggande aktivitet og fadderordningar
- kurs som næringsutøvarane har særskilt trong for, dette kan vere både fysiske og digitale kurs
- tilby fagkurs knytt til ulike produksjonar og produksjonsmetodar i samsvar med endringar i landbruket, mellom anna med tanke på klimaendringane og teknologisk utvikling
- legge til rette for å rekruttere nye grupper inn i næringa, og bidra til at næringa er ei attraktiv næring for begge kjønn

Grunnlaget for prioritering av midlane er utarbeida i samarbeid med Innovasjon Norge, fylkesmannen og næringa sine organisasjonar. Fylkeskommunen har ansvaret for handsaming av søknadar og vedtak, men organisasjonane og fylkesmannen har i drøftingsmøte høve til å komme med innspel etter at fylkeskommunen har laga ei innstilling.

Midlane blir lyst ut med søknadsfrist to gonger i året, 15. april og 1. oktober. Den økonomiske ramma er årets tildeling frå staten, saman med eventuelle restmidlar frå tidlegare år. Ein sum på inntil 400 000 kr. kan haldast attende til felles prosjekt knytt til omdøme og rekruttering. Prosjekta skal utformast gjennom tett dialog med partnerskapen, og skal bygge på erfaringar frå tidlegare prosjekt og nasjonal modell for rekrutteringsprosjekt utarbeida av Norges Bondelag.

5.3 Investering og bedriftsutvikling i landbruket - IBU

IBU-midla blir løyvd over jordbruksavtalen og blir forvalta av Innovasjon Norge på oppdrag frå Landbruks- og matdepartementet. Oppdraget spesifiserer ei fylkesvis ramma for tilskotet. Ei nasjonal forskrift og det årlege jordbruksoppgjeret legg føringar for forvaltninga av midlane. Innafor rammene av dei nasjonale retningslinjene kan regionalt partnerskapen legge føringar for Innovasjon Norge regionalt, men avgrensa til prioritering mellom ulike produksjonar og mellom ulike område i den enkelte regionen/fylket. Under jordbruksoppgjeret i 2019 vart partane er einige om at bevillinga til IBU for 2020 er 634,5 mill. kroner nasjonalt. Den regionale ramma til Vestland er 72,03 mill. kr.

Vestland fylkeskommune legg til grunn at Innovasjon Norge sikrar ei tenleg geografisk fordeling av prosjekt. Geografisk fordeling av prosjekt vert tema på halvårsmøte i partnerskapen. Tabellen under syner korleis Vestland fylkeskommune meiner at IBU-midlane skal fordelast mellom produksjonane.

Fordeling regional ramme IBU Vestland 2020					
Produksjon	Mjølkeproduksjon	Sau	Andre husdyr og gjødsellager	Andre næringer	Grøntsektoren
Del av ramme i mill. kr.	43,2	10,8	10,8	7,2	11,1

*denne summen gjeld nasjonalt øyremerka midlar.

Gjennom jordbruksavtalen har avtalepartane sett i verk tiltak for innovasjon og vekst i grønt sektoren. Målet er å auka den nasjonale produksjonen gjennom å møte ein aukande etterspurnad i marknaden med mest mogleg norske vare. Nasjonalt er det satt av øyremerka midlar til ordninga. Det er sett av 65 millionar til investeringar i grøntsektoren og 9 millionar til etablering av småskalaproduksjonar. Vestland fylkeskommune ynskjer at partnerskapen skal legge til rette for at næringa i fylket har god kjennskap til dei nasjonale midlane og at dei vert oppmuntra til å søkje.

5.4 Kompetansenettverk for lokalmat

Kompetansenettverksordninga for lokalmat er finansiert over Landbruket sitt utviklingsfond. Det er sett av 2 400 000 kr til Kompetansenettverk i Vest Norge i 2020. Dette dekker Vestland fylke. Frå 2020 fekk Vestland fylkeskommune oppdragsgjeveransvar for kompetansenettverket. Det skal utarbeidast tilskotsbrev med krav til rapportering og oppfølging. Sogn Jord og Hagebruksskule driftar kompetansenettverket i Vestland.

Målgruppa for ordninga er små matbedrifter med inntil 10 tilsette. Det kan også vere primærprodusentar eller næringsmiddelbedrifter med mål om å utvikle, foredle og selje kvalitetsprodukt basert på lokale råvarer. I tillegg kan reiselivsprodukt som har utviklingsprosjekt i samarbeid med lokalmatprodusentar også omfattast av ordninga. Utover det matfaglege tilbudet frå kompetansenettverka, blir det ytt hjelp til å løyse marknadsutfordringa gjennom Matmerk sitt tilbod innan marknadstenester.

Fylkeskommunane skal koordinere tilbudet frå kompetansenettverka med andre tenester frå kompetansetilbydarar nasjonalt og regionalt og sikre et godt samspel mellom partnerskapa i utforming av tilbod. Denne ordninga har spesielt stor betydning for mobilisering av nye aktørar og dei ansvarlege fylkeskommunane bør sikre at dette blir en sentral del av ordninga også framover.

Det har vore ei styringsgruppe for arbeidet med representantar frå Innovasjon Norge, fylkesmannen og produsentar. Denne styringsgruppa blir vidareført og fylkeskommunen går inn som leiar av gruppa.

5.5 Kystskogbruket

Kystskogbruket er eit samarbeid som jobbar for at potensialet i skognæringa langs kysten skal realiserast. Alle kystfylka frå Finnmark i nord til Agder i sør er med.

Kystskogbruket er ei samarbeidsform og arbeidsmetodikk, der skog- og trenæringa i kystfylka jobbar aktivt saman med fylkespolitisk – og administrativt nivå, med støtte frå faginstansen på landbruksnæring hjå Fylkesmannen.

Målet til Kystskogbruket er å firedoble verdiskapinga gjennom at potensialet i skogbruket langs kysten blir realisert innan 2040. Kystskogbruket jobbar innan tre område: politikk, næring og forvaltning. Både Sogn og Fjordane fylkeskommune og Hordaland fylkeskommune har tatt del i, og støtta Kystskogbruket økonomisk i mange år.

I 2020 får dei fylka som tek del i Kystskogbruket ei ny oppgåve ved å skulle fordele prosjektmidlar frå staten til Kystskogbruket, og vidareutvikle den prosjektretta satsinga. Vestland har fått 1,38 mill. kr. Fylkeskommunane skal samordne seg slik at midlane, etter søknad, i all hovudsak blir brukt til næringsretta fylkesoverbyggande prosjekt.

Ved årsskiftet er enno mykje uavklart ved ordninga og Landbruk og matdepartementet har signalisert at dei planlegg å utarbeide ei forskrift for prosjektmidlane til Kystskogbruket. Vi må vente på vidare avklaringar, men legg til grunn at arbeidet føreset god koordinering med andre fylker, men også internt i fylket og med andre initiativ og arenaer innan skogbruket.

6. SAMARBEID OG FELLES LØFT FOR LANDBRUKSNÆRINGA

Dei ulike aktørane som jobbar for å utvikle landbruket i Vestland må vere godt koordinerte. Verkemiddel; både økonomiske og andre verkemiddel må verke godt i saman og utfylle kvarandre. Innsatsen for å legge til rette skal medverke til gode søknader til Innovasjon Norge, og det må difor vere samanheng mellom mobiliseringsarbeid og prioritering av midlar frå ulike ordningar innan dei ulike produksjonane. Vi må nytte oss av den fagkunnskapen som fylkesmannen har gjennom forvaltning og rettleiingsansvaret dei har.

Vi må jobbe i lag for å løfte det som er viktig for næringa i Vestland, og vi vil koordinere oss slik at verkemiddelapparatet er oversiktleg for dei som skal vere i kontakt med oss.

Vi ynskjer å vidareføre ein felles landbrukskonferanse for Vestland, som skal vere den viktigaste møteplassen for dei som jobbar med landbruk i fylket.

Fylkeskommunen, fylkesmannen og Innovasjon Norge ynskjer å ha felles aktivitetar, og vere samordna når det gjeld mobiliseringsarbeid og møter. Vi vil lage ein felles møteserie ute i regionane. Det skal utarbeidast ei felles aktivitetsliste/årshjul for den utadretta aktiviteten til dei tre regionale aktørane, og det skal vere faste møtepunkt gjennom året. Det skal også vere faste møtepunkt med faglaga i landbruket. Faglaga skal vere involvert i utarbeiding av styrande dokument, førebuing til politiske saker om rammevilkår, og ved tildeling av midlar til tilretteleggingstiltak og rekruttering og kompetanseheving.

Fylkeskommunen leiar den regionale partnerskapen, og har eit koordinerande ansvar.

